

20 Mart 2003

TS/BAS/03-030

“Türk Bankacılık Sektörünün Maliyetlerine İlişkin Politika Önerileri”

Özet Bulgular

“Türk Bankacılık Sektörünün Maliyetlerine İlişkin Politika Önerileri” başlıklı rapor, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Bankacılık ve Sanayi İşleri Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Bankacılık Çalışma Grubu üyeleri Avni Hedili, Balamir Yeni, Gıyas Gökent, İhsan Akar ve Sedat Eratalar tarafından hazırlanmıştır.

Bankacılık sektörü mudilerin tasarruflarıyla şirketlerin yatırım ve işletme harcamaları arasında aracılık görevi üstlenmiştir. Bankaların sisteme krediler yolu ile kazandırdıkları fonlar, ekonomik durgunluğun aşılması ve ekonomide sağlıklı bir büyümenin sağlanması için itici bir güç olarak öne çıkmıştır. Ekonomik aktivitelerin genişlemesi ile birlikte artan finansman ihtiyaçlarına paralel olarak, bankaların ekonomide üstlendikleri rol daha da önem kazanmıştır.

Bankalar tarafından üstlenilen aracılık işlevinin ne ölçüde verimli yapıldığının temel göstergesi, mevduatla krediler arasındaki faiz farkıdır. Bu faiz farkı temel olarak, bankacılık sektörünün aracı olduğu fonların vadesini uzun tutmak amacıyla katlanılan maliyet ile beraber risk priminden kaynaklanmaktadır. Avrupa ve Amerika’da söz konusu fark bir kaç puan civarındadır. Türkiye’de yüksek enflasyondan kaynaklanan yaygın para ikamesi neticesinde ekonomide yabancı para kullanımı yaygınlaşmıştır. Yabancı para cinsinden verilen kredi ve mevduat faizi arasındaki fark Türkiye’de asgari 2.7 puan civarında gerçekleşmiştir. Bu uluslararası seviyede makul bir farktır. Fakat, Türk Lirası kredi ve mevduat faizi arasındaki fark çoğu zaman yüksek haneli seviyelerde veya kimi zaman üç haneli olarak gerçekleşmiştir.

Sisteme gelen fon ile sistem içinde kullandırılan fon arasındaki sürtünme olarak nitelendirebileceğimiz bu mevduat-kredi faiz farklılaşması ekonomik aktivitelere yük getirmektedir. Ekonomideki kıt kaynakların verimsiz alanlara kaymasına neden olan bu ekonomik yük, banka verimliliğinden çok, maruz kalınan muhtelif zorunlu maliyetlerden kaynaklanmaktadır.

Son yaşanan ve etkileri hala süren derin ekonomik krizin ardından, ekonominin krizlere karşı hassas yapısını güçlendirmek amacıyla, bankacılık sektörü reformuna ağırlık verilmiştir. Bu sebeple Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı uygulanmaya başlanmıştır. Program çerçevesinde bankaların

**TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
BASIN BÜROSU**

Meşrutiyet cad.No.74 Tepebaşı 80050 – İSTANBUL
Tel: (0212) 2495448 / 2491929 / 2515313 / 2490723 Fax: (0212) 2933783

TÜSİAD BASIN BÜLTENİ

sermayelerinin güçlendirilmesi, bankaların karşılaşılabilecekleri risklere karşı önceden tedbir almalarının sağlanması, bankacılık sisteminde şeffaflık sağlanması ve bankalarda kaynak maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla mini vergi paketi gibi düzenlemeler hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı ışığında, sermaye aktarımı ile güçlendirilecek olan bankacılık sektörünün sağlıklı yapısını sürdürebilmesi için, sektörde olağanüstü düşüş gösteren karlılığın, belli bir seviyede tahsis edilmesi gerekmektedir. Bankalarda kaynak maliyetlerinin düşürülmesi yoluyla, reel sektöre daha az maliyetle kaynak aktarılması suretiyle ekonomik canlanmaya katkıda bulunulacağı düşünülmektedir. Bunun yanında, düşen maliyetlerin etkisiyle piyasaların derinlik kazanacağı ve bunlara paralel olarak da zamanla vergi gelirlerinde bir artış sağlanacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, yine bu yüklerin azaltılmasıyla Devletin Borçlanma maliyetleri azalacağı için, vergi gelirlerinde ilk anda görülecek azalmanın bir kısmının, borçlanma maliyetinin azalmasıyla telafi edilebileceği öngörülmektedir.

Bu çerçevede, raporda Türk Bankacılık Sistemi üzerindeki, bankaların kaynak maliyetlerini oluşturan yükler, diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırılarak, alınacak tedbirler ve bu tedbirlerin Türkiye ekonomisine etkileri ele alınmıştır.

1970'li yılların sonlarından itibaren süregelen yüksek ve kronik enflasyon, ekonomik dengeleri olumsuz etkilemiş, sonuç olarak büyümenin istikrarsız bir seyir izlemesine yol açmıştır. Yüksek enflasyonla birlikte para ikamesinin hızlanması, artan kamu kesimi açığına bağlı olarak tasarruf açığının büyümesi gibi çok sayıda makroekonomik dengesizlik, bankacılık sisteminde de sağlıklı yapısal kararlar alınmasını güçleştirmiştir. Bankacılık sistemini doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren mevzuatta sık aralıklarla ve birbirleriyle çelişen yönde yapılan düzenlemeler de Türk mali sisteminin performansını, büyümesini ve mali bünyesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Sektördeki parçalı yapının yanı sıra, ekonomik istikrarsızlığın getirdiği belirsizlik ortamı da, mali araçlara olan arz ve talebin, ekonominin derinliğinin gerektirdiği boyutlara ulaşmasını engellemiştir. Dolayısıyla, mali sistem tarafından yaratılan kaynaklar pahalı, sınırlı ve sığ kaldığı gibi, önemli bir bölümü döviz cinsinden ve çok kısa vadeli olmuştur. Ayrıca, tasarrufların artmadığı bir ortamda, kamu kesiminin artan fon talebi ve kaynaklar üzerindeki doğrudan ve dolaylı vergi yükü, kaynak maliyetlerinin çok aşırı yükselmesine neden olmuştur. Finansal araçların ve işlemlerin vergilendirilmesindeki farklılıklar ve sık sık değişen uygulamalar nedeniyle kaynakların gittikçe artan bir bölümünün bilanço dışına, sistem dışına ve hatta yurtdışına çıkması, bankacılık sisteminin derinliğini, yönetimini ve denetimini olumsuz yönde etkilemiştir.

2000 yılında IMF Stand-by anlaşması paralelinde uygulanan döviz kuru çapalı istikrar programının banka bilançolarının yapısını etkilemesi; pasif yapısının yabancı para cinsinden mevduat lehine değişmesi ve artan kredi hacimlerine ek olarak aktif vadelerinin uzaması şeklinde olmuştur. Değişen bilanço yapısının, aktif-pasif arasında vade ve para cinsi uyumsuzluk sorunları 2000 Eylül ve 2001 Şubat krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur. 2001 yılında yaşanan ikiz krizler sonrasında kur dalgalanmaya bırakılırken, IMF destekli Güçlü Ekonomiye Geçiş programı uygulanmaya konulmuştur. Bir önceki istikrar

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ BASIN BÜROSU

Meşrutiyet cad.No.74 Tepebaşı 80050 – İSTANBUL
Tel: (0212) 2495448 / 2491929 / 2515313 / 2490723 Fax: (0212) 2933783

BASIN BÜLTENİ

programının çökmesinde önemli rol oynayan zayıf bankacılık kesiminde şeffaflığın sağlanarak güçlendirilmesi birinci öncelik olarak ele alınmış ve kapsamlı bir yeniden yapılandırma programı uygulanmaya konulmuştur.

Bankacılık sektörünü yeniden yapılandırma programı çerçevesinde, sektörde şeffaflığı sağlamak amacıyla enflasyon muhasebesi ve kapsamlı risk yönetimi uygulamasına geçilmiştir. Bankacılık sektörünün en önemli sorunu olan yetersiz sermaye problemini çözmek amacıyla banka sermayelerini güçlendirme programı uygulanmış, sektörün sermaye yeterliliği uluslararası standart olan %8'e yükseltilmiştir. Bununla birlikte sektörde vergi matrahının enflasyon muhasebesi esaslarına göre belirlenmemesi ve raporda ayrıntıları ile üzerinde durulan çeşitli yükler, sektörün karlılığını ve rekabet gücünü azaltmaktadır. Son dönemlerde sektörde son derece düşük seviyelere gerileyen karlılığının, hassas kamu dengesi göz önünde tutularak, sektördeki aşırı yüklerin uluslararası seviyelere çekilmesi suretiyle yükseltilmesi gerekmektedir. Sektörde karlılığın sağlanamaması halinde, sektörün sermaye yapısı tekrar bozularak sistematik risk yaratması söz konusu olabilecektir.

Bankacılık sektörünün, sistemdeki mevcut kaynakların en verimli şekilde dağılması için önemli bir aracılık rolü üstlendiği göz önüne alındığında, sistemdeki sistematik risklerin azaltılması için bankacılık sektörünün güçlendirilmesi son derece büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de kaynak aktarım mekanizmasında bankacılık sektörü belirgin bir paya sahiptir. Bu doğrultuda, sağlıklı ve sürdürülebilir bir büyüme için reel sektörün ihtiyaç duyduğu sermayenin önemli oranda bankacılık kesimi tarafından sağlanabileceği görülmektedir. Dolayısıyla, bankacılık sektörü üzerindeki yükleri uluslararası seviyelere çekmek suretiyle, kıt kaynak olan sermayeye ulaşımı kolaylaştırmak ve ucuzlatmak, büyüme sürecine geçebilmek için birincil önceliktedir.

Avrupa Birliği uyum sürecinde izlenen ilerleme raporunda da bankacılık sektörünün yeniden yapılanması üzerinde durulmuş, bankacılık sektöründe özellikle idari kapasitenin güçlendirilmesi ve gözetim mekanizmalarının kurulması bağlamında önemli gelişmeler kaydedildiği belirtilmiştir. Avrupa Konseyi'nin, Birliğin rekabet gücünün artırılması amacıyla belirlediği Lizbon Stratejisi ve her sene üye ülkelerinden gelen görüşlere paralel olarak güncellenmektedir. Lizbon Stratejisi'nde mali piyasaların etkinliği ve entegrasyonu ayrı bir bölüm olarak ele alınmış ve mali hizmetlerde AB'yi oluşturan iç piyasalarda bütünleşmenin hızlandırılması birinci öncelik olarak belirlenmiştir.

Aynı zamanda, Lizbon Stratejisi'nin 2003 yılı ilerleme raporunda, sermayeye ulaşımın kolaylaştırılması konusunun ayrı bir başlık olarak ele alınması öngörülmektedir. Bu doğrultuda, mali sektöründe belirgin bir payı olan bankacılık kesiminin AB ile entegrasyonunun sağlaması amacıyla, tabii oldukları vergisel ve işlemsel yüklerin AB normlarına uyumlaştırılması önemlidir. Ayrıca AB'ye uyum sürecinde hizmetlerin serbest dolaşımı başlığında da ele alınan bankacılık sektörünün, AB bankacılık sektörü karşısında rekabet gücünü koruyabilmesi için de, maruz kaldığı yüklerin AB normlarına çekilmesi gereksinimi bir kez daha öne çıkmaktadır.

Kısaca, Türk bankacılık sistemi üzerinde gerek genel vergi mevzuatının gerekse bankacılık ve sermaye piyasası mevzuatlarının getirdiği çeşitli yükler bulunmaktadır. Bu yüklerin bir kısmı müşterilere

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ BASIN BÜROSU

Meşrutiyet cad.No.74 Tepebaşı 80050 – İSTANBUL
Tel: (0212) 2495448 / 2491929 / 2515313 / 2490723 Fax: (0212) 2933783

TÜSİAD BASIN BÜLTENİ

yansıtılmakta, diğer bir kısmı ise doğrudan bankanın üzerinde kalmaktadır. Bununla beraber müşteriye yansıtılan yükler de bankacılık işlemleri açısından bir maliyettir. Bankacılık işlemleri üzerindeki yüklerin azaltılmasıyla beraber bankacılık işlem ve kredi maliyetleri azalacak, piyasalar derinlik kazanacak ve bu da ekonomik canlanmaya katkı sağlayacaktır.

Maliyet unsurlarının başında şüphesiz yüksek ve aynı zamanda oynak enflasyon gelmektedir. Belirsizlik, yüksek enflasyonla beraber, kur riski yerel para cinsi kredilerin pahalı olmasının temel sebebidir. Enflasyonun düşürülmesi ve istikrarlı bir iktisadi ortamın tesisi bu maliyet unsuru zamanla azaltacaktır. Diğer maliyet unsurlarının azaltılması için oransal indirimle gidilmesi ilk bakışta devletin vergi gelirlerinde bir azalmaya yol açacak gibi görünse de, mali sistemin derinlik kazanmasının ekonomiye getireceği olumlu etki ile diğer vergi gelirlerinde artış sağlanacağı göz ardı edilmemelidir.

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
BASIN BÜROSU

Meşrutiyet cad.No.74 Tepebaşı 80050 – İSTANBUL
Tel: (0212) 2495448 / 2491929 / 2515313 / 2490723 Fax: (0212) 2933783